

N:o 161.

Af herr **C. A. Lindhagen**, med förslag till lag, innefattande
vissa bestämmelser om bevisning inför rätta, m. m.

Sedan vid 1903 års riksdag förgäfvades gjorts ett sista försök att få det välbehöfliga lagförslaget om bevisning inför rätta antaget, torde denna fråga få anses fallen för en afsevärd tid framåt. Andra Kammaren har ej kunnat släppa sina farhågor inför förslagets bestämmelser om utvidgad frihet i bevispröfningen, trots de modifikationerna förslaget undergått för att undanröja kammarens betänkligheter. Och Första Kammaren har vidhållit sin uppfattning, att man hellre bör afstå från förslagets fördelar än gifva sig in på de förmenta vådorna af den utvidgade befogenhet för häradsnämnden, som den Andra Kammaren trots sig böra uppställa såsom garanti mot missbruk af den fria bevispröfningen.

Under sådana förhållanden återstår dock att söka tillvarataga de bestämmelser i förslaget, som afse att gifva erforderliga föreskrifter i ämnen, där man nu till stor olägenhet saknar all lagstiftning. Lagförslagets första paragraf, som konstituerar den fria bevispröfningen, samt hvad förslaget innehåller rörande bevismedel, för hvilka rättegångsbalken gifver föreskrifter, skulle däremot bortfalla. Härmed införes man på ett neutralare område, där ingendera kammaren behöfver uppgifva sin ståndpunkt. Det kan icke heller sägas, att det är olämpligt att nu antaga dessa bestämmelser med hänsyn därtill, att man dock förr eller senare naturligtvis måste få en fullständig ny bevisningslag. De ifrågavarande bestämmelserna komma nämligen genom en sådan lags antagande icke att

åter försvinna utan måste upptagas i den nya lagen, och då kan det ju till och med vara en fördel att hafva någon erfarenhet om hur de verkat.

Hvad som således skulle upptagas ur det oförmälda lagförslaget vore stadgandena om bestämmande af skadestånds belopp, då skadans omfång ej är fullständigt utredt, om sakkunnige, om bevisning genom handlingar och om besiktning eller syn.

En mycket stor brist är enligt min erfarenhet frånvaron af ett uttryckligt stadgande, att en part, som lidit en skada genom annans förvällande, kan tilläggas ett skäligt belopp utan att skadans storlek behöver vara styrkt på öret. I fråga om vissa skadestånd i brottmål, såsom skada i följd af misshandel m. m., tillämpa domstolarna redan nu en sådan grundsats. Här och hvar vid domstolarna och särskildt i högsta domstolen söker man numera jämväl i civila mål i någon mån slå in på samma väg. Men den gamla rättstillämpningen, som fordrar en matematiskt noggrann uträkning af skadans belopp, är ännu mycket inrotad. Härigenom tillskyndas årligen en mängd människor mycken orätt i rättskipningen, för att nu ej tala om de sannolikt ännu talrikare fallen, då personer, som tillfogats obestridlig skada, afstå från hvarje försök att göra ersättningsanspråk gällande i medvetandet om att de äfventyra att tappa saken i följd af svårigheterna att noga styrka skadans belopp. Lämpligheten att härom nu göra särskild lagstiftning oberoende af den större frågan om en ny fullständig bevisningslag erkändes ock af lagutskottet i ett vid 1904 års riksdag afgifvet betänkande (n:o 31 sid. 8).

Beträffande de föreslagna bestämmelserna om bevisning genom sakkunnige, må särskildt här erinras, att dessa bestämmelser kunna få ganska stor betydelse för tillämpning i vissa delar af det väntade lagförslaget om köp och byte af lösegendom.

Föreskrifterna om bevisning genom handlingar fylla en stor lucka i vår processlagstiftning. Saknaden för närvarande af nödiga föreskrifter om skyldighet för part och annan att förete handling, som kan leda till upplysning i målet, leder i många fall till att sanningen undandöljes och att domstolarna nödgas skipa orätt i stället för rätt.

Stadgandena om besiktning eller syn äro ock gagneliga.

Till dessa föreskrifter kunna ock läggas bestämmelserna om hur ed skall afläggas af person, som ej förstår svenska språket, af stum person och af vissa bekännare af icke kristen troslära. Ofta förekomma nog ej dylika fall; men när ett sådant fall någon gång inträffar, bör man väl veta, hur det lagligen bör förfaras.

Dessa föreskrifter föranleda jemväl, att af de särskilda författnings-

förslag, som åtföljde det förra förslaget till bevisningslag, äfven nu medtagas de föreslagna förändringarna i jordabalken och lagen om handräckning åt utländsk domstol samt vissa delar af förslaget om ändring i förordningen om handelsböcker och handelsräkningar, nämligen upphäfvandet af 17 §, 18 § och första stycket af 19 §.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa,

att Riksdagen ville för sin del antaga:

dels följande

Lag

innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Finner rätten, där fråga är om skadestånd, part vara därtill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förebragt; äge rätten bestämma skadeståndet till ett belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt.

2 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insikt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhämta yttrande af sakkunnig, höre rätten öfver frågan myndighet, ämbets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rör, eller nämne en eller flere för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej lämnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att därigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

Ej må någon, som icke å ämbetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva

yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja därtill förpliktas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredskas han, äge rätten hålla honom därtill medelst vite.

3 §.

Nämnes till sakkunnig någon, som icke å ämbetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan, förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

Sakkunnig, som här afses, skall, där rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet lämnats. Edén skall inledas och avslutas så, som angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde edén därefter lämpad; och må i ty fall edén afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

4 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å ämbetes vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, där målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden men stanna å den, som vid målets slut rätten finner därtill skyldig. I brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

Beslut om ersättning till sakkunnig gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet.

5 §.

Hvad i 2, 3 och 4 §§ är stadgadt skall ock äga tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid

besiktning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

6 §.

Är i allmän lag eller särskild författning föreskrift meddelad angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

7 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af rätten, hörd i målet, gälle därom hvad om vittne är stadgadt.

8 §.

Företer part skriftlig handling att därmed styrka sin talan, pröfve rätten efter omständigheterna handlingens beskaffenhet och riktighet, så ock hvad vitsord den i målet äger.

Är för visst fall stadgande i lag meddeladt angående det vitsord, handling tillkommer, lände det stadgande till efterrättelse.

9 §.

Finnes handling, som part åberopar, i annans värjo, och är parten såsom ägare af handlingen eller delägare däri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, där handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare beträffande handelsbok, så ock där annan handling, som af part åberopas, är upprättad att lända till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rör, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten afåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

10 §.

Nu åberopar part i annat fall, än i 9 § sägs, handling, som finnes i vederpartens eller annans värjo; är anledning, att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, äge rätten ock förelägga den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete, dock ej där fråga är om bref eller annat enskildt meddelande, eller då skäl finnes att antaga, det handlingens företeende kan, oberoende af målets utgång, lända innehafvaren eller någon, som till honom står i något af de i 17 kap. 7 § rättegångsbalken omnämnda särskilda förhållanden, till skada eller synnerlig olägenhet.

11 §.

Undandraget sig part att efter rättens anmaning förete handling, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Är sådant fall för handen, som i 9 § sägs, ege rätten ock lägga vite före; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

Skall någon, som ej är part, förete handling, varde vite honom förelagdt.

12 §.

Hvad om skyldighet att förete handling är i 9 och 10 §§ stadgadt skall ej äga tillämpning å den, som å ämbetes vägnar innehar handling, hvilken till bevis i målet åberopas.

13 §.

Den, som jämlikt 9 eller 10 § skall förete handling, ingifve den i hufvudskrift, där ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet tillfyllest. Innehåller handlingen jämväl sådant, som icke rör saken, och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, äge han till rätten ingifva utdrag af handlingen jämte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

14 §.

Skall annan än part förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet.

15 §.

Hvad här förut är stadgadt angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

16 §.

Finnes i mål, som är anhängigt vid underrätt, för sakens utredning eller pröfning nödigt, att rätten besiktigar föremål, som ej lämpligen kan till rätten flyttas, tråde rätten samman å stället, där föremålet finnes, att hålla syn. Skall syn hållas af häradsrätt, äge rättens ordförande, där biträde af sakkunnig vid synen finnes nödigt, enahanda befogenhet, som jämlikt 5 § tillkommer rätten.

Pröfvas syn nödig i mål, som är anhängigt i hofrätt, förordne rätten en af sina ledamöter att hålla synen och kalle två underdomare i orten att därvid biträda; meddele därjämte erforderliga föreskrifter om vittnens hörande och tillkallande af sakkunnigt biträde vid synen. Hofrätten äge ock, där det finnes lämpligare, uppdraga åt underrätten i orten att synen förrätta. Det protokoll, som vid synen föres, varde till hofrätten ingifvet, och döne hofrätten sedan i målet.

Finner Konungen mål, som dragits under dess pröfning, ej kunna afgöras utan syn, förordnar Konungen, huru synen skall hållas.

Kostnad för syn skall gäldas såsom i 4 § föreskrifves beträffande kostnad för sakkunnigs biträde.

17 §.

Är i allmän lag eller särskild författning för visst fall föreskrift meddelad angående syn, lände den till efterrättelse.

18 §.

Förstår ej den, som skall inför rätta aflägga ed, svenska språket, må eden afläggas å språk, som han förstår.

Den, som är stum, skall, där han är skrifkunnig, aflägga ed på det sätt, att han inför rätten egenhändigt skrifver och undertecknar eden.

Huru förfaras skall, då den, som skall aflägga ed, är jude eller främmande trosbekännare af sådan lära, som ej tillstädjer edgång, därom är särskildt stadgadt. Skall ed afläggas af någon, som bekänner annan icke kristen lära än den mosaiska, förordnar Konungen, huru förfaras bör.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål och ärenden, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

dels följande

Lag**om ändring i 14 kap. jordabalken.**

Härigenom förordnas, att 4 § i 14 kap. jordabalken skall upphöra att gälla, samt att 3 § i samma kap. skall erhålla följande ändrade lydelse:

Nu vill någon med den synedom sig ej åtnöja, vädje då under hofrätt, som i rättegångsbalken sägs.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skola mål, som vid nämnda tid redan äro anhängiga, behandlas efter äldre lag.

dels följande:

Lag

om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Härigenom förordnas, att 17 och 18 §§ i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skola upphöra att gälla, samt att 19 § i samma förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har köpman utom de böcker, som enligt 3 § ovillkorligen hållas böra, andra handelsböcker fört, må något vitsord dessa böcker ej tilläggas, där de ej, så vidt med deras ändamål förenligt är, uppfylla de villkor, som för de förras vitsord äro fastställda.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

och *dels* följande

Lag

om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräkning åt utländsk domstol.

Härigenom förordnas, att 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräkning åt utländsk domstol skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Möter ej för äskad åtgärd laga hinder, utsätte rätten eller domaren dag för ärendets företagande. Skall någon vid rätten tillstädeskomma, varde han genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Är fråga om granskning af skriftlig handling eller besiktning af annat flyttbart föremål, låte rätten eller domaren

tillsäga den, som innehar föremålet, att det vid rätten förete. Ej vare nödigt, att part om dagen för ärendets företagande underrättas, där han ej själf skall afhöras eller något fullgöra.

Har den utländska domstolen begärt att erhålla underrättelse, hvilken dag ärendet skall förekomma, aflåte rätten eller domaren i god tid sådan underrättelse.

6 §.

Uteblifver part, som blifvit till rätten kallad, låte rätten därvid bero.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas.

Anses att flera bestämmelser i förslaget till lag om bevisning inför rätta och de mindre lagförslag, som åtföljde detsamma, än nu ifrågasatts, böra medtagas, vill jag härmed äfven därom hafva framställt alternativt yrkande.

Stockholm den 28 januari 1905.

Carl Lindhagen.